

Na cava na wai ni cula ka yacana na BCG?

E soli vaka i cula vei luvemu na wai ni cula ka yacana na BCG. Na wai ni cula na BCG e na vukea na yagoi luvemu me bulia na i sasabai me valuta na manumanu lalai e vakavuna na mate ni gacagaca (TB), ka na tarova na kena tauvi koya na mate bibi oqo na TB.

E SEGA NI SAUMI na nodra cula e na wai ni cula na BCG ko ira na gone e rawarawa cake ni tauvi ira na mate ni gacagaca (TB).

Kevaka ko via taroga e so na taro se ko via kila e so tale na i vakamacala, yalovinaka veitaratara kei:

YACA NI TABANA NI QARAVI BULA RARABA:

KENA I TIKOTIKO: _____

NABA NI TALEVONI: _____

VANUA ME LAURAI KINA E NA KOMIPIUTA (WEBSITE)

E so tale na i vakamacala:

**www.moh.govt.nz/cd/tbcontrol
www.moh.govt.nz/immunisation**

NA WAI NI CULA KA
YACANA NA

BCG

**NA I VAKAMACALA VEI
KEMUNI NA I TUBUTUBU**

ME BALETI IRA NA GONE E RAWARAWA CAKE
NI TAUVI IRA NA MATE NI GACAGACA (TB)

NA WAI NI CULA KA YACANA NA BCG

Ko cei e dodonu me cula e na wai ni cula na BCG?

Era sega ni cula na gone taucoko sara e na wai ni cula ka yacana na Bacille Calmette-Guerin (BCG). Era cula wale ga na gone e rawarawa cake ni tauvi ira na mate na TB.

E na rawarawa cake me tauvi TB ko luvemu kevaka e:

- vuvale vata tiko ko koya kei na dua e tauvi koya tiko na TB se dua e a sa tauva oti na TB
- e dua se koi rau ruarua na i tubutubu, e lewe ni Wasa Pasifika
- e rau a tiko me vula ono se sivia (e na loma ni lima na yabaki ka se qai vakanadakui) koi rau na i tubutubu se dua na lewe ni vuvale, e na dua na vanua e veitauvi vakarawarawa kina na TB*.
- e na tiko me vula tolu se sivia (e na i matai ni lima na yabaki ni nona bula) e na dua na vanua e veitauvi vakarawarawa kina na TB*.

* **E VEITAUVI VAKARAWARAWA NA TB E VURAVURA RARABA KA VAKAVO GA NA VEIVANUA OGO:** Ositerelia, Austria, Belgium, Kanada, Czech Republic, Denmark, Finland, Varanise, Jamani, Kirisi, Oladi, Iceland, Ireland, Isireli, Itali, Luxembourg, Malta, Monaco, Niu Siladi, Norway, Slovakia, Sweden, Switzerland, Igiladi, kei Amerika.

Na cava na mate na TB?

- Na TB e mate dewa. E rawa ni vakavuna na oca, vu, katakata ni yago kei na ceguleka.
- E dau tauva vakavuqa na yatevuso na TB, ia e rawa tale ga ni tauva na veitiki ni yago taucoko, ka wili kina na ivi, na sore ni veitiki ni yago e vakasorena, ka vaka kina na mona.

- E veidewavi na TB e na sisika ni vu, na suru kei na kasivi.
- Na TB e se dua tiko ga vei ira na mate dewa levu duadua ka dodonu me dau vakaraitaki ki na tabana ni bula ni dua e tauva. Era lewe 300 ki na 400 na lewe i Niu Siladi e tauvi ira na TB e na veiyabaki.

Au na taqomaka rawa beka vakacava na luvequ mai na TB?

E rawa ni cula ko luvemu e na wai ni cula na Bacille Calmette-Guerin (BCG). Na wai ni cula na BCG e na vukea na yagoi luvemu me bulia na i sasabai me valuta na manumanu lalai e vakavuna na TB. E na soli vakaicula vei luvemu na BCG.

A cava beka na gauna vinaka duadua me cula kina ko luvequ e na wai ni cula na BCG?

- E na vinaka duadua vei luvemu me cula e na loma ni vica na siga mai na siga e suku kina me yacova ni sa vula 6.
- Kevaka sa sivia na vula 6 ko luvemu, e na tovolei me laurai kevaka sa tiko vua na manumanu e vakavuna na TB. E na vakataua e na macala ni ka e laurai na kena soli vei luvemu na wai ni cula na BCG.

Na cava me'u cakava me rawa kina ni cula ko luvequ?

E rawa ni ko drau veivosakitaka kei na i Liuliu ni Veiqaravi ni Vakasucu (LMC), vuniwai se nasi dau vakasucu gone, me lokuci na gauna mo la'ki raica kina na vakailisilesi e qarava na tabana ogo. Se mo veitaratara kei na Tabana ni Qaravi Bula Raraba e na nomu i tikotiko, ka kerea mo drau veivosaki kei na Nasi e qarava na veika me baleta na BCG. Raica na veika e tabaki koto ogo e ra.

Na cava e na yaco ni sa cula oti ko luvequ?

E namaki me na yaco e so na ka e na vuku ni i cula, ka vakavudua na kena yaco e dua na ka me lomaleqataki. E na laurai na veisau e na vanua e cula e na BCG vei ira e vuqa sara na gone, ia e na maca e na loma ni tolu na vula ka toka na kena mawe.

- E na loma ni 1 ki na 6 na macawa, e na basika e dua na bodaka damudamu lailai e na vanua e cula. E dodonu me maca na bodaka e na vica na macawa e tarava.
- Ni oti e 6 ki na 12 na macawa, e na kacabote na bodaka ka vakawai. Kevaka e yaco ogo, ubia e na lidi mamare ka lawalawa me rawa ni liwava na cagi na vanua e cula. Kua ni vakayagataka na palasita.
- E rawa ni taura e tolu na vula me qai maca na bodaka, ka na toka na kena mawe. Ogo na ka e dau namaki me yaco.

E yaga vakacava na wai ni cula ogo?

E sega ni se matata vinaka sara na yaga ni wai ni cula na BCG e na kena valuti na TB. E dina ni sega ni tarova na veitauvi ni TB na cula e na BCG, e laurai ni tarova na kena tubu me bibi sara na mataqali TB e dau tauvi ira na gone. O koya gona era se cula tiko ga kina e na BCG na gone era se bera ni yabaki lima e Niu Siladi, me vakalailaitaka na kena rawa ni tubu me bibi sara na mataqali TB e dau tauvi ira.

Na cava na dede ni gauna e na veitaqomaki tiko kina na wai ni cula ogo?

E sega ni se matata vinaka na balavu ni gauna e na veitaqomaki tiko kina na wai ni cula na BCG. Ia, e laurai mai na kena vakatovolei na wai ni cula ogo, ni sega ni veisau na kena veitaqomaki tiko ni oti e 15 na yabaki.